

Студенттер мен жас ғалымдардың
«ҒЫЛЫМ ЖӘНЕ БІЛІМ - 2018»
XIII Халықаралық ғылыми конференциясы

СБОРНИК МАТЕРИАЛОВ

XIII Международная научная конференция
студентов и молодых ученых
«НАУКА И ОБРАЗОВАНИЕ - 2018»

The XIII International Scientific Conference
for Students and Young Scientists
«SCIENCE AND EDUCATION - 2018»

12th April 2018, Astana

**ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫ БІЛІМ ЖӘНЕ ҒЫЛЫМ МИНИСТРЛІГІ
Л.Н. ГУМИЛЕВ АТЫНДАҒЫ ЕУРАЗИЯ ҰЛТТЫҚ УНИВЕРСИТЕТІ**

**Студенттер мен жас ғалымдардың
«Ғылым және білім - 2018»
атты XIII Халықаралық ғылыми конференциясының
БАЯНДАМАЛАР ЖИНАҒЫ**

**СБОРНИК МАТЕРИАЛОВ
XIII Международной научной конференции
студентов и молодых ученых
«Наука и образование - 2018»**

**PROCEEDINGS
of the XIII International Scientific Conference
for students and young scholars
«Science and education - 2018»**

2018 жыл 12 сәуір

Астана

УДК 378

ББК 74.58

Ғ 96

Ғ 96

«Ғылым және білім – 2018» атты студенттер мен жас ғалымдардың XIII Халықаралық ғылыми конференциясы = XIII Международная научная конференция студентов и молодых ученых «Наука и образование - 2018» = The XIII International Scientific Conference for students and young scholars «Science and education - 2018». – Астана: <http://www.enu.kz/ru/nauka/nauka-i-obrazovanie/>, 2018. – 7513 стр. (қазақша, орысша, ағылшынша).

ISBN 978-9965-31-997-6

Жинаққа студенттердің, магистранттардың, докторанттардың және жас ғалымдардың жаратылыстану-техникалық және гуманитарлық ғылымдардың өзекті мәселелері бойынша баяндамалары енгізілген.

The proceedings are the papers of students, undergraduates, doctoral students and young researchers on topical issues of natural and technical sciences and humanities.

В сборник вошли доклады студентов, магистрантов, докторантов и молодых ученых по актуальным вопросам естественно-технических и гуманитарных наук.

УДК 378

ББК 74.58

ISBN 978-9965-31-997-6

©Л.Н. Гумилев атындағы Еуразия
ұлттық университеті, 2018

6. AWARD ICSID Case No. ARB/13/13, September 27, 2017. p. 386
7. Попов Е.В. Разрешение международных инвестиционных споров // Правоведение. – 2000. – № 4. – с. 149
8. Котов А.С. Международно-правовое регулирование инвестиционных споров: Автореф. дисс.... канд. юр. наук / А.С. Котов. — М., 2009. — С. 15.

УДК 341.9

ШЕТЕЛ ЭЛЕМЕНТІ КҮРДЕЛЕНДІРІЛГЕН ЕҢБЕК ҚАТЫНАСТАРЫН КОЛЛИЗИЯЛЫҚ-ҚҰҚЫҚТЫҚ РЕТТЕУ

Сейткамал Қарлығаш Әуезбекқызы

Angel_karligashka@mail.rumailto:Nurzhanych14@gmail.com

Л.Н.Гумилев атындағы Еуразия ұлттық университеті, Заң факультеті
Халықаралық құқық мамандығы Мпк-31 тобының студенті, Астана, Қазақстан
Ғылыми жетекшісі – Сейдеш Б.Б.

Аңдатпа. Бүгінгі таңда шетелдік элементпен қиындатылған еңбек қатынастарын ХЖҚ нысанына жатқызу мәселесі, даулы құқықтық жағдайларды қарастыру қағидалары және оларды реттеуге арналған нормалар.

Аннотация. На сегодняшний день проблема отнесения трудовых отношений, осложненных иностранным элементом к объекту МЧП, принципы рассмотрения спорных правовых ситуаций и норм для их регулирования.

Ключевые слова. Международное частное право, иностранный элемент, трудовые отношения, физическое и юридическое лицо, трудовое право, международный договор.

Түйін сөздер. Халықаралық жеке құқық, шетелдік элемент, еңбек қатынастар, құқықтық реттеу, жеке және заңды тұлғалар, еңбек құқығы, халықаралық шарт.

Халықаралық еңбек көші-қонын дамуымен және шетелдік жұмыс күшін пайдалануымен байланысты халықаралық жеке құқықты (ХЖҚ) реттеу аясына жататын ерекше қарым-қатынас шеңбері туындайды, оның негізгі мазмұны - қайшылық мәселе және оны шешуі. Қазіргі жағдайларда шетелдік элементпен қарым-қатынаста қолданылатын құқықты таңдау мәселесі қайшылық нормалардың көмегімен шешіледі, олардың құрамында даулы құқықтық жағдайларды қарастыру қағидалары және оларды реттеуге арналған нормаларды таңдау критерийлері бар. Бүгінгі таңда шетелдік элементпен қиындатылған еңбек қатынастарын ХЖҚ нысанына жатқызу мәселесі соңына дейін шешелімеген болып табылады, алайда оған ғылыми әдебиеттерде назар аударылған еді [1]. Л.В. Карасеваның жұмысында ХЖҚ бойынша көптеген еңбектерде осы мәселелер ғылыми негізделген қорытындыларсыз дәстүрлі немесе жалпы талқыланғаны жөніндегі факт расталады. Сондай-ақ И.Я. Киселевтің еңбек қатынастарын шетелдік қатысумен құқықтық реттеу отандық еңбек құқығы үшін жаңа бағыт болып табылатыны жөніндегі пікірі бар, «ол іс жүзінде кеңестік еңбек құқығында болмаған және бүгінгі таңда түпкілікті қалыптаспаған»[3]. Кез келген мемлекеттің еңбек заңнамасы күрделі түрге ие, және, жеке және көпшілік сипаттан тұратын кешенді білім беру болып табылады. Әдетте, бұл саладағы мәселелердің негізгі кешені еңбек келісім-шарты жасалған және негізгі еңбек қызметі жүзеге асып жатқан мемлекеттің еңбек заңнамасымен реттеледі [4]. Егер еңбек қатынастарына шетелдік тұлға кірсе, онда бұл жағдайда қолданылатын құқықты таңдау сұрағы туындауы мүмкін. Мұндай жағдай қатынастар жеке құқықтық сипатқа ие болған жағдайда туындауы мүмкін.

Жеке құқықтық қатынастар - бұл жеке және заңды тұлғалар арасындағы мүліктік және онымен байланысты жеке мүліктік емес қатынастар. Демек, еңбек құқығының құқықтық реттелуіне жеке құқықтықтан басқа әкімшілік-құқықтық қатынастар жатады (мысалы, еңбек тәртібі), олар жеке құқықтың жүйесіне жата алмайды. Жеке құқықтық қатынастардың құрамына «шетел элементі» кіргенде, ол халықаралық сипатқа ие болады. Дәл шетел

элементінің пайда болу сәтінен бастап, Г.К. Дмитриеваның позициясынан [5], жаңа ұғымдық мазмұн пайда болады - шетел элементімен күрделендірілген жеке құқықтық қатынастар, және еңбек қатынастары ХЖҚ саласына жата бастайды. Шетел элементін шарттылықтың үлкен дәрежесімен, олардың құқықтық қатынастың қай құрылымдық элементіне жататынына байланысты үш топқа бөлуге болады [6]. Осылайша, еңбек қатынастарында шетел элементі тек қана субъектілі құрамда ғана емес (жұмыскер мен жұмыс берушінің әртүрлі мемлекеттерге тиесілігі), нысанды да (жұмыскер шет елде жұмыс атқарғанда) және заңды фактіде (мысалы, еңбек өтілінің қажеттілігі) мүмкін. Ресейлік құқықтық ғылымда шетел элементінің үш топқа бөлінуі айтарлықтай кең танылған, бірақ мұндай жіктеуге сыни қатынасты жоққа шығармайды. Алайда, дәл осы жіктеу қатысушылары бір-біріне ешқандай билік ете алмайтынын көрсететін халықаралық жеке құқықпен реттелетін қоғамдық қатынастардың жеке сипатын көрсетеді. Сол уақытта, С.С. Алексеев атап өткендей, осы қатысушылардың жүріс-тұрысы, олардың іс-әрекеттері, актілері, келісімдері, келісімшарттары мінез-құлықтың міндетті ережелерін қалыптастырады. Ресейлік доктринадағы басым позицияға сәйкес [9], ХЖҚ нысаны - кең мағынадағы жеке құқықтық қатынастар, яғни азаматтық-құқықтық қатынастармен қатар шетелдік элементпен бірге отбасылық және еңбек қатынастары жатады.

Алайда, ХЖҚ әрекет ету саласына шетел элементімен күрделендірілген еңбек қатынастарын енгізу жөніндегі теориялық қорытындылар заң шығарушы тұрғысынан растауын таппайды. РФ еңбек кодексі (ТК РФ) еңбек қатынастарының негізгі құқықтық реттеушісі ретінде, сондай-ақ «РФ шетел азаматтарының құқықтық жағдайы туралы» ФЗ [10] шетел элементімен күрделендірілген еңбек қатынастарын реттеу құқығын таңдаудың қағидасын тұжырымдайтын бірде-бір қайшылық қағиданы қамтымайды. Осыдан шетел элементімен күрделендірілген еңбек қатынастарын ХЖҚ әрекет ету аясына жатқызудың негізділігі жөніндегі сұрақ туындайды. ХЖҚ негізгі ережелері РФ «Халықаралық жеке құқық» Азаматтық Кодексінің VI-бөлімінде көрінісін тапты (ГК РФ). Еңбек құқығының әрекет ету аясын аша отырып, РФ ЕК 11-бабында егер халықаралық шартта басқасы белгіленбесе, оның нормаларының шетел азаматтарының еңбек қатынастарына тарату жөнінде айтылады.

Егер Кодекстің алдыңғы редакциясында осы норманың мазмұны былай аяқталса: «... егер федералдық заңмен немесе РФ халықаралық шартымен басқасы қарастырылмаса», РФ АК VI-бөлімін аталған «өзге федералды заң» деп қарастыру мүмкіндігі болды. РФ ЕК қазіргі қолданыстағы өзгертулерімен байланысты құқықты таңдау мәселесі тек РФ халықаралық шарты болған жағдайды ғана туындауы мүмкін. РФ ЕК 11-бабы мынаны бекітеді: «еңбек қатынастары және басқа да онымен тікелей байланысты қатынастар еңбек құқығының нормаларын қамтитын еңбек заңнамасымен және басқа актілермен реттеледі». «алықаралық жеке құқық» РФ АК VI-бөлімі «еңбек құқығының нормаларын қамтитын басқа акт» болып табылады ма деген сұрақ туындайды. Сөзбе-сөз түсіндірудегі мағынасы теріс сипатта болады. Түсініктемесі мынада: РФ АК мен РФ ЕК заңды күші бірдей, сондай-ақ «өзге акт» дегенде еңбек туралы егжей-тегжейлі реттеуді қамтамасыз ететін басқа заң түсініледі. Осылайша, заң шығарушы халықаралық жеке құқық доктринасының үстем позициясына қарағанда шетел элементімен күрделендірілген еңбек қатынастарын халықаралық құқық нысанына енгізуге жол бермейді. В.Л. Толстых айтқандай, халықаралық бір жақты қайшылық ұйғарымдар ресейлік еңбек заңнамасына ресейлік заң шығарушымен Ресей Федерациясының аумағында жүзеге асатын халықаралық еңбек қатынастарын реттейтін заңды таңдау жөніндегі сұрақты бір жақты шешудің нәтижесінде енгізіледі [11].

Сондай-ақ, РФ ЕК 11-бабы халықаралық еңбек қатынастарын реттеудегі аумақтық пен ұлттық тәртіптеме критерийлеріне негізделген жалпы қайшылық нормативтік ұйғарымды қамтиды, яғни шетел элементімен күрделендірілген еңбек қатынастары орын алған жағдайда, олардың реттелуіне РФ еңбек құқығы қолданылуы керек. Ол ресейлік жұмыс берушілерде жұмыс істейтін шетелдік жұмыскерлерге де, шетелдік заңды және жеке тұлғаларда жұмыс істейтін ресейліктерге немесе шетелдіктерге де таралады. Жұмыс орны

заңының қағидасы қайшылық ұйғарым болып табылады. Шетел элементімен күрделендірілген еңбек қатынастарының қайшылық реттелуі: мәселелер және келешектер. Бурят мемлекеттік университетінің хабаршысы 2011/2 226 Экстерриториалдық өлшемі жұмыс беруші және жұмысшы ресейлік құқық субъектісінің белгілі бір санаты болған, бірақ еңбек қызметі Ресей Федерациясынан тыс, шет елде жүзеге асқан еңбек қатынастарына қолданылады. Бұл қатынастар еңбектің құқықтық реттеу дифференциациясының нәтижесі болып табылады. Осылайша, РФ ЕК осы қатынасқа «Ресей Федерациясының дипломатиялық өкілдіктері мен консулдық мекемелеріне, сондай-ақ федералдық атқарушы билік органдарына және Ресей Федерациясының шетелдегі мемлекеттік мекемелеріне жіберілетін қызметкерлердің еңбегін реттеудің ерекшеліктері» атты 53-тарауы арналған. Сондай-ақ РФ сауда мақсатында теңізде жүзу Кодексі (РФ СТК) [12], ресейлік еңбек заңнамасының әрекетін Ресей Федерациясының туының астында жүзетін кеме экипажының шетелдік мүшелеріне, егер басқасы кеме иесі мен шетелдік экипаж мүшесі арасында қарастырылмаған болса, таратады. Осылайша, бүгінгі таңда Ресей Федерациясының дипломатиялық өкілдіктері және консулдық мекемелері қызметкерлерінің, сондай-ақ сауда мақсатында теңізде жүзу экипажы мүшелерінің еңбек қатынастары бір жақты тәртіпте арнайы қайшылық-құқықтық регламенттеуге ұшырады. Сонымен қатар, аталған бір жақты қайшылық нормативтік ұйғарымдар шетелдік элементпен күрделендірілген еңбек қатынастарын реттейтін құқықты таңдау мен қайшылық реттеу мәселелерін толық шешуге мүмкіндік бермейді. И.Я.Киселев әділ атап өткендей, "халықаралық еңбекті реттейтін ресейлік заңнамадағы кемшіліктер және осы мәселе бойынша ескірген ережелер осы саладағы заң шығарушылық жұмысты өзекті етеді" [13].

Жоғарыда айтылғандарды ескере отырып, шетелдік элементпен күрделендірілген еңбек қатынастарын құқықтық реттеу мәселесі бойынша заңнамадағы бар кемшілікті ескере отырып, шетелдік элементпен күрделендірілген еңбек қатынастарына РФ АК VI-тарпуының қолданылуын бекітетін норманы Еңбек кодексіне енгізу қажеттілігі туындайды. Сондай-ақ М.А.Андрианованың пікірі бойынша [14], заңнамадағы кемшіліктерді жоюдың заңды тәсілі бар: заң аналогиясы және құқық аналогиясы. Бұл тәсіл РФ Отбасы кодексінен таралады, онда отбасы заңнамасымен реттелмеген қатынастарға РФ АК қолдануға мүмкіндік беретін норма бар. Сонымен қатар, салааралық аналогияны халықаралық еңбек қатынастарына қолдану негізсіз деген пікірмен келісу керек. Еңбек қатынастары азаматтық-құқықтық қатынастарға қарағанда жеке және көпшілік бастамалардың бірлігіне негізделген, қызметкердің еңбек құқықтарының қауіпсіздігін қамтамасыз ету еңбек құқықтық қатынастардың ажырамас бөлігі болып табылады.

Бұдан басқа, халықаралық еңбек қатынастары еңбек шартының негізінде жеке және ұжымды түрде болады. РФ заңнамасында кейбір шет елдерге заңнамасына қарағанда халықаралық құқық жөніндегі арнайы заңның болмауын ескере отырып, яғни біздің заң шығарушы шетел элементімен күрделендірілген жеке құқықтық қатынастарды регламенттеудің кодификацияланған жолын таңдаған, РФ Еңбек кодексінің осы саласына қайшылық нормаларды енгізу негізделген болып көрінеді. Атап айтқанда, құқықтардың неғұрлым толық қорғанысын қамтамасыз ететін құқықты таңдауға мүмкіндік беретін ерік автономиясы қағидатын бекіту.

Қолданылған әдебиеттерімі.

1. Шестерякова И.В. Коллизииные вопросы труда по международному частному праву, 2000; Андриянова М.А. Трудовые отношения с участием иностранцев в системе международного частного и трудового права России, 2002; Кауров В.Г. Защищенность работников по международному частному праву, трудовому праву США и России (сравнительное исследование), 2001; Хаустова Н.А. Защита трудовых прав граждан в международном частном праве, 2006.
2. Карасева Л.В. Значение норм международного частного права в регулировании трудовых отношений мигрантов из стран СНГ в РФ, 2007.

3. Киселев И.Я. Труд с иностранным участием (правовые аспекты), 2003. С. 12.
4. Нешатаева Т.Н. Международное частное право и международный гражданский процесс. 2004. С.355.
5. Дмитриева Г.К. Международное частное право. 2008. С. 11.
6. Богуславский М.М. Международное частное право. 2007. С. 12.
7. Рубанов А.А. Имущественные отношения в международном частном праве // Правоведение. 1983. № 6; Кузнецов М.Н. Некоторые особенности развития международного частного права // Журнал международного права. 1991. № 1.
8. Алексеев С.С. Теория права. 1975. С.196.
9. Марышева Н.И. Международное частное право, 2000;
10. Трудовой кодекс от 30.12.2001 г.; ФЗ «О правовом положении иностранных граждан в Российской Федерации» от 25.07.2002 г.
11. Толстых В.Л. Международное частное право: коллизионное регулирование. 2004. С.489; Толстых В.Л. Коллизионное регулирование трудовых отношений // Трудовое право. № 4. 2003.
12. Кодекс торгового мореплавания РФ от 30.04.1999 № 81ФЗ
13. Семейный кодекс РФ от 29.12.1995 № 223
14. Спектор А.А. Трудовые отношения, осложненные иностранным элементом, как объект международного частного права, 2004.

УДК 341.1/8

ХАЛЫҚАРАЛЫҚ БАЛА АСЫРАП АЛУ ЖҮЙЕСІНДЕГІ ШЕТЕЛДІК ТӘЖІРИБЕ

Сейткамал Қарлығаш Әуезбекқызы

Angel_karligashka@mail.ru; Nurzhanych14@gmail.com

Л.Н. Гумилев атындағы Еуразиялық ұлттық университеті Заң факультетінің
«5В030200 – Халықаралық құқық» мамандығының 3-курс студенті, Астана, Қазақстан
Ғылыми жетекші - з.ғ.м., аға оқытушы Ақылов Д.О.

Баланың толық, жан-жақты үйлесімді дамуы үшін жанұя жағдайында, мейірім, махаббат аясында тәрбиеленуі қажеттігін, баланың өзі туған елден, сәйкесінше жанұя табылмаған жағдайда, баланы ұрлау, сату немесе саудалауды тоқтату үшін шаралар қолдана отырып, 1989 жылы 20 қарашада жарияланған «Балаларды қорғау туралы» БҰҰ Конвенциясында, Балаларды қорғауға және олардың мүддесіне байланысты, 1993 жылы 29 мамырда «Балаларды қорғау және шетелден бала асырап алу қатынасындағы ынтымақтастық туралы» Конвенция Гаагада қабылданып, мемлекеттер өзара келісім жасасты. Қазыргі уақытта 1993 жылғы 29 мамырда Гаагада қабылданған Балаларды қорғау және баланы шетелдік асырап алуға қатысты ынтымақтастық туралы Конвенцияға 52 мемлекет қол қойған, ал 77 мемлекет оны ратификациялады. Біздің ел Гаага конвенциясына қосылғаны белгілі [1, 2].

Бала асырап алу ұғымының тарихына тоқталар болсақ, алғашқы «Бала асырап алу» туралы Заң Массачусетс штатымен 1851 жылы АҚШ-та қабылданды. Бұл заңнама бойынша асырап алынған бала асырап алушының баласы деп танылып, ата-ананың биологиялық балаларына тиісті барлық құқықтарды иеленген. Мұндағы сот асырап алушылардың асырап алынған баланы азық-түлікпен қамтамасыз ету жағдайларын қадағалаумен қатар, баланың білім алу жағдайын да тексеруге міндетті болған. Осындай заңды түрде бала асырап алудың негіздері Францияда Наполеон Кодексіне XVIII ғасырдың басында енгізілсе, Ресейде Александр I кезінде бекітілді. Ресей бала асырап алуда көптеген шектеулер қойды. Халықаралық бала асырап алу тарихында маңызды рөлге ие болған жазушы, әдебиет